

Sanacja i upadłość przedsiębiorców

Przesłanki ogłoszenia upadłości

Podstawy ogłoszenia upadłości

Wyróżnia się następujące przesłanki ogłoszenia upadłości:

- niewypłacalność,
- istnienie majątku na zaspokojenie kosztów postępowania,
- wielość wierzycieli,
- realizację legitymacji do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości.

Obowiązek złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości

Art. 11 Prawa upadłościowego

1. Dłużnik jest niewypłacalny, jeżeli **utracił zdolność do wykonywania swoich wymagalnych zobowiązań pieniężnych.**
 - 1a. Domniemywa się, że dłużnik utracił zdolność do wykonywania swoich wymagalnych zobowiązań pieniężnych, jeżeli opóźnienie w wykonaniu zobowiązań pieniężnych przekracza trzy miesiące.
2. Dłużnik będący osobą prawną albo jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, jest niewypłacalny także wtedy, gdy **jego zobowiązania pieniężne przekraczają wartość jego majątku, a stan ten utrzymuje się przez okres przekraczający dwadzieścia cztery miesiące. (...)**

Art. 21 Prawa upadłościowego

1. Dłużnik jest obowiązany, nie później niż w **terminie trzydziestu dni od dnia, w którym wystąpiła podstawa do ogłoszenia upadłości, zgłosić w sądzie wnioski o ogłoszenie upadłości.**
2. Jeżeli dłużnikiem jest osoba prawna albo inna jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, obowiązek, o którym mowa w ust. 1, spoczywa na każdym, kto na podstawie ustawy, umowy spółki lub statutu ma prawo do prowadzenia spraw dłużnika i do jego reprezentowania, samodzielnie lub łącznie z innymi osobami.

Obowiązek złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości

3. Osoby, o których mowa w ust. 1-2a, ponoszą **odpowiedzialność za szkodę** wyrządzoną wskutek niezłożenia wniosku w terminie określonym w ust. 1 lub 2a, **chyba że nie ponoszą winy**. Osoby te mogą uwolnić się od odpowiedzialności, w szczególności jeżeli wykażą, że w terminie określonym w ust. 1 lub 2a otwarto postępowanie restrukturyzacyjne albo zatwierdzono układ w postępowaniu o zatwierdzenie układu.

3a. W przypadku dochodzenia odszkodowania przez wierzyciela niewypłacalnego dłużnika domniemywa się, że szkoda, o której mowa w ust. 3, obejmuje wysokość niezaspokojonej wierzytelności tego wierzyciela wobec dłużnika.

4. (uchylony)

5. Osoby, o których mowa w ust. 1-2a, nie ponoszą odpowiedzialności za niezłożenie wniosku o ogłoszenie upadłości w czasie, gdy prowadzona jest egzekucja przez zarząd przymusowy albo przez sprzedaż przedsiębiorstwa, na podstawie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, jeżeli obowiązek złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości powstał w czasie prowadzenia egzekucji.

Obowiązek złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości

Art. 299 Kodeksu spółek handlowych

§ 1. Jeżeli egzekucja przeciwko spółce **okaże się bezskuteczna**, członkowie zarządu odpowiadają solidarnie za jej zobowiązania.

§ 2. Członek zarządu może się uwolnić od odpowiedzialności, o której mowa w § 1, jeżeli wykaże, że we **właściwym czasie** zgłoszono wniosek o ogłoszenie upadłości lub w tym samym czasie wydano postanowienie o otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego albo o zatwierdzeniu układu w postępowaniu w przedmiocie zatwierdzenia układu, albo że niezgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości nastąpiło nie z jego winy, albo że pomimo niezgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości oraz niewydania postanowienia o otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego albo niezatwierdzenia układu w postępowaniu w przedmiocie zatwierdzenia układu wierzyciel nie poniósł szkody. (...)

Art. 116 Ordynacji podatkowej

§ 1. Za zaległości podatkowe spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w organizacji, spółki akcyjnej lub spółki akcyjnej w organizacji odpowiadają solidarnie całym swoim majątkiem członkowie jej zarządu, jeżeli egzekucja z majątku spółki **okazała się w całości lub w części bezskuteczna**, a członek zarządu:

1) nie wykazał, że:

a) **we właściwym czasie** zgłoszono wniosek o ogłoszenie upadłości lub w tym czasie zostało otwarte postępowanie restrukturyzacyjne w rozumieniu ustawy z dnia 15 maja 2015 r. - Prawo restrukturyzacyjne (Dz. U. z 2017 r. poz. 1508 oraz z 2018 r. poz. 149 i 398) albo zatwierdzono układ w postępowaniu o zatwierdzenie układu, o którym mowa w ustawie z dnia 15 maja 2015 r. - Prawo restrukturyzacyjne, albo

b) niezgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości nastąpiło bez jego winy; (...)

Obowiązek złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości

Wyrok

Sądu Najwyższego - Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych

z dnia 18 kwietnia 2007 r.

I UK 349/06

Zwrot przez sąd wniosku o ogłoszenie upadłości spółki z powodu niezpełnienia jego braków formalnych jest równoznaczny z brakiem takiego wniosku (art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, t.j.: Dz.U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74 ze zm. w związku z art. 116 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa, t.j.: Dz.U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60 ze zm.). W tej sytuacji zwolnienie członka zarządu od odpowiedzialności za zobowiązania spółki zależy od wykazania, że niezgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości nastąpiło bez jego winy.

Niewypłacalność w innych ustawach

Art. 130 Prawa spółdzielczego

§ 1. Ogłoszenie upadłości spółdzielni następuje w razie jej niewypłacalności.

§ 2. Jeżeli według sprawozdania finansowego spółdzielni **ogólna wartość jej aktywów nie wystarcza na zaspokojenie wszystkich zobowiązań**, zarząd powinien niezwłocznie zwołać walne zgromadzenie, na którego porządku obrad zamieszcza sprawę dalszego istnienia spółdzielni.

§ 3. Pomimo niewypłacalności spółdzielni walne zgromadzenie może podjąć uchwałę o dalszym istnieniu spółdzielni, jeżeli wskaże środki umożliwiające wyjście jej ze stanu niewypłacalności.

§ 4. W razie podjęcia przez walne zgromadzenie uchwały o postawieniu spółdzielni w stan upadłości, zarząd spółdzielni obowiązany jest niezwłocznie zgłosić do sądu wnioski o ogłoszenie upadłości.

Niewypłacalność w innych ustawach

Postanowienie

Sądu Najwyższego - Izba Cywilna

z dnia 4 grudnia 1998 r.

III CKN 398/98

Podstawę ogłoszenia upadłości spółdzielni - także mieszkaniowej - może stanowić zarówno nadwyżka pasywów nad aktywami (art. 1 § 2 Prawa upadłościowego w zw. z art. 130 i nast. Prawa spółdzielczego), jak i fakt trwałego zaprzestania płacenia długów (art. 1 § 1 w zw. z art. 2 Prawa upadłościowego).

Niewypłacalność w innych ustawach

Art. 55 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym Do rejestru dłużników niewypłacalnych wpisuje się z urzędu:

- 1)** osoby fizyczne wykonujące działalność gospodarczą, **jeżeli ogłoszono ich upadłość lub jeżeli wniosek o ogłoszenie ich upadłości został prawomocnie oddalony** na podstawie art. 13 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe albo umorzono prowadzoną przeciwko nim egzekucję sądową lub administracyjną z uwagi na fakt, iż z egzekucji nie uzyska się sumy wyższej od kosztów egzekucyjnych;
- 1a)** osoby fizyczne nieprowadzące działalności gospodarczej, **jeżeli ogłoszono ich upadłość;**
- 2)** wspólników ponoszących odpowiedzialność całym swoim majątkiem za zobowiązania spółki, z wyłączeniem komandytariuszy w spółce komandytowej, **jeżeli ogłoszono jej upadłość lub jeżeli wniosek o ogłoszenie jej upadłości został prawomocnie oddalony** na podstawie art. 13 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe albo umorzono prowadzoną przeciwko nim egzekucję sądową lub administracyjną z uwagi na fakt, iż z egzekucji nie uzyska się sumy wyższej od kosztów egzekucyjnych;
- 3)** dłużników, którzy zostali zobowiązani do wyjawienia majątku w trybie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu egzekucyjnym;
- 4)** osoby, które przez sąd upadłościowy zostały pozbawione prawa prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek oraz pełnienia funkcji członka rady nadzorczej, reprezentanta lub pełnomocnika w spółce handlowej, przedsiębiorstwie państwowym, spółdzielni, fundacji lub stowarzyszeniu;
- 5)** dłużników, o których mowa w art. 1086 § 4 Kodeksu postępowania cywilnego.

Niewypłacalność w innych ustawach

Art. 376 Kodeksu cywilnego

§ 1. Jeżeli jeden z dłużników solidarnych spełnił świadczenie, treść istniejącego między współdłużnikami stosunku prawnego rozstrzyga o tym, czy i w jakich częściach może on żądać zwrotu od współdłużników. Jeżeli z treści tego stosunku nie wynika nic innego, dłużnik, który świadczenie spełnił, może żądać zwrotu w częściach równych.

§ 2. Część przypadająca na dłużnika niewypłacalnego rozkłada się między współdłużników.

Art. 458 Kodeksu cywilnego Jeżeli dłużnik stał się niewypłacalny albo jeżeli wskutek okoliczności, za które ponosi odpowiedzialność, zabezpieczenie wierzytelności uległo znacznemu zmniejszeniu, wierzyciel może żądać spełnienia świadczenia bez względu na zastrzeżony termin.

Niewypłacalność w innych ustawach

Art. 527 Kodeksu cywilnego

§ 1. Gdy wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, każdy z wierzycieli może żądać uznania tej czynności za bezskuteczną w stosunku do niego, jeżeli dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a osoba trzecia o tym wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć.

§ 2. Czynność prawna dłużnika jest dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli, jeżeli wskutek tej czynności dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności.

§ 3. Jeżeli wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli uzyskała korzyść majątkową osoba będąca w bliskim z nim stosunku, domniemywa się, że osoba ta wiedziała, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli.

§ 4. Jeżeli wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli korzyść majątkową uzyskał przedsiębiorca pozostający z dłużnikiem w stałych stosunkach gospodarczych, domniemywa się, że było mu wiadome, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli.

Niewypłacalność w innych ustawach

Wyrok

Sądu Najwyższego - Izba Cywilna

z dnia 23 marca 2000 r.

II CKN 874/98

W art. 458 KC, podobnie jak w innych przepisach kodeksu cywilnego, mówiących o niewypłacalności dłużnika, chodzi o **stan, w którym majątek dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie wierzytelności**. Przyjmuje się, iż tak samo, jak według innych przepisów kodeksu cywilnego, w świetle art. 458 KC, stan, o którym mowa, może być wykazany za pomocą jakiegokolwiek dowodu wskazującego na to, że dłużnik nie może zadośćuczynić swoim zobowiązaniom z powodu braku majątku. Przykładowo wskazuje się, że takim dowodem może być ogłoszenie upadłości dłużnika, wszczęcie postępowania układowego, bezskuteczne przeprowadzenie egzekucji przeciwko dłużnikowi przez któregokolwiek wierzyciela, złożenie przez dłużnika wykazu majątku, zaprzestanie płacenia przez niego długów.

Niewypłacalność w innych ustawach

Wyrok

Sądu Najwyższego - Izba Cywilna

z dnia 18 kwietnia 2012 r.

V CSK 183/11

Wykładnia powołanych przepisów, dokonana przez Sąd odwoławczy jest nieuzasadniona, nadto odbiega od zgodnie przyjętej w orzecznictwie Sądu Najwyższego i nauce prawa. **W szczególności nie znajduje uzasadnienia utożsamienie niewypłacalności w rozumieniu art. 527 KC z przyczynami ogłoszenia upadłości spółki (art. 1 § 1 i 2 PrUp).** Nieistotne jest, w rozumieniu wskazanego przepisu, jak długo bilans dłużnika wykazywał wynik dodatni, czy czynność dłużnika, polegająca na zbyciu najbardziej wartościowo znaczącego składnika majątku trwałego, musiała doprowadzić do jego upadłości. Znaczenie prawne ma jedynie to, czy mogła spowodować (pogłębić) jego niewypłacalność istniejącą w dacie wystąpienia z żądaniem zapłaty i trwającą do dnia wydania orzeczenia w przedmiocie skargi, zmienić kolejność i zakres zaspokojenia wierzycieli. Wadliwe jest także zakwalifikowanie tej relacji jako związku przyczynowego.

Niewypłacalność w innych ustawach

Art. 3 ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności

1. Niewypłacalność pracodawcy, o której mowa w art. 2 ust. 1, zachodzi, gdy sąd upadłościowy lub restrukturyzacyjny, na podstawie przepisów Prawa upadłościowego lub Prawa restrukturyzacyjnego, wyda postanowienie o:

- 1)** ogłoszeniu upadłości pracodawcy lub wszczęciu wobec niego wtórnego postępowania upadłościowego;
- 2)** otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego, o którym mowa w art. 2 pkt 2-4 ustawy z dnia 15 maja 2015 r. - Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. z 2017 r. poz. 1508 oraz z 2018 r. poz. 149 i 398);
- 3)** oddaleniu wniosku o ogłoszenie upadłości pracodawcy, jeżeli jego majątek nie wystarcza lub jedynie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania;
- 4)** oddaleniu wniosku o ogłoszenie upadłości w przypadku stwierdzenia, że majątek dłużnika jest obciążony hipoteką, zastawem, zastawem rejestrowym, zastawem skarbowym lub hipoteką morską w takim stopniu, że pozostały jego majątek nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania.

2. Datą niewypłacalności jest data wydania postanowienia sądu upadłościowego o ogłoszeniu upadłości lub wszczęciu wtórnego postępowania upadłościowego pracodawcy, data wydania postanowienia sądu restrukturyzacyjnego o otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego pracodawcy, data postanowienia sądu upadłościowego o oddaleniu wniosku o ogłoszenie upadłości pracodawcy w przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt 3 i 4.

Niewypłacalność w innych ustawach

Art. 83 Kodeksu spółek handlowych Jeżeli majątek spółki nie wystarcza na spłatę udziałów i długów, niedobór dzieli się między wspólników stosownie do postanowień umowy, a w ich braku - w stosunku, w jakim wspólnicy uczestniczą w stracie. W przypadku **niewypłacalności jednego ze wspólników**, przypadającą na niego część niedoboru dzieli się między pozostałych wspólników w takim samym stosunku.

Art. 586 Kodeksu spółek handlowych Kto, będąc członkiem zarządu spółki albo likwidatorem, **nie zgłasza wniosku o upadłość spółki handlowej** pomimo powstania warunków **uzasadniających według przepisów upadłość spółki**
- podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

Niewypłacalność w innych ustawach

Art. 300 Kodeksu karnego

§ 1. Kto, w razie grożącej mu niewypłacalności lub upadłości, **udaremnia lub uszczupla zaspokojenie swojego wierzyciela** przez to, że usuwa, ukrywa, zbywa, darowuje, niszczy, rzeczywiście lub pozornie obciąża albo uszkadza składniki swojego majątku, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Kto, w celu udaremnienia wykonania orzeczenia sądu lub innego organu państwowego, udaremnia lub uszczupla zaspokojenie swojego wierzyciela przez to, że usuwa, ukrywa, zbywa, darowuje, niszczy, rzeczywiście lub pozornie obciąża albo uszkadza składniki swojego majątku zajęte lub zagrożone zajęciem, bądź usuwa znaki zajęcia, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 3. Jeżeli czyn określony w § 1 wyrządził szkodę wielu wierzycielom, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 4. Jeżeli pokrzywdzonym nie jest Skarb Państwa, ściganie przestępstwa określonego w § 1 następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Art. 301 Kodeksu karnego

§ 1. Kto będąc dłużnikiem kilku wierzycieli **udaremnia lub ogranicza zaspokojenie ich należności** przez to, że *tworzy w oparciu o przepisy prawa nową jednostkę gospodarczą i przenosi na nią składniki swojego majątku*, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Niewypłacalność w innych ustawach

§ 2. Tej samej karze podlega, kto będąc dłużnikiem kilku wierzycieli **doprowadza do swojej upadłości lub niewypłacalności.**

§ 3. Kto będąc dłużnikiem kilku wierzycieli w sposób lekkomyślny doprowadza do swojej upadłości lub niewypłacalności, w szczególności przez trwonienie części składowych majątku, zaciąganie zobowiązań lub zawieranie transakcji oczywiście sprzecznych z zasadami gospodarowania,

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 302 Kodeksu karnego

1. Kto, w razie grożącej mu niewypłacalności lub upadłości, nie mogąc zaspokoić wszystkich wierzycieli, **splaca lub zabezpiecza tylko niektórych, czym działa na szkodę pozostałych,**

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Kto wierzycielowi udziela lub obiecuje udzielić korzyści majątkowej za działanie na szkodę innych wierzycieli w związku z postępowaniem upadłościowym lub zmierzającym do zapobiegnięcia upadłości,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 3. Tej samej karze podlega wierzyciel, który w związku z określonym w § 2 postępowaniem przyjmuje korzyść za działanie na szkodę innych wierzycieli albo takiej korzyści żąda.

Niewypłacalność w innych ustawach

Niewypłacalność, która wprost zdefiniowana jest w art. 11 PrUpNap, będzie polegała na realnej, faktycznej niemożności zaspokojenia przez dłużnika wierzycieli. Pojęcie niewypłacalności nie jest niestety jednoznaczne. Poza wskazaną definicją, o niewypłacalności jest mowa w art. 331§ 2, art. 376 § 2, art. 458, art. 519 § 2 pkt 2, art. 527 § 1–2, art. 529, 916, 1024 § 1 KC. Zgodnie z definicją zaproponowaną przez M. Pyziak-Szafnicką (M. Safjan (red.), System prawa prywatnego, t. 1. Prawo cywilne – część ogólna, 2007, s. 1249), "niewypłacalnym, w rozumieniu art. 527 § 2 KC jest ten, w czym majątku brak składników, które zgodnie z obowiązującymi przepisami można zająć na poczet wierzytelności". Co więcej autorka podkreśla dalej, na tle skargi pauliańskiej, iż "o niewypłacalności dłużnika w rozumieniu art. 527 § 2 KC decydować powinien nie tyle rachunkowy bilans składników majątku dłużnika, co faktyczna możliwość zaspokojenia przez wierzyciela całej wierzytelności".

Upadłość jest pojęciem zdefiniowanym, musi być ogłoszona stosownym orzeczeniem sądu upadłościowego. Upadłość ogłasza się w stosunku do dłużnika, który stał się niewypłacalny art. 10 PrUpNap. (J. Potulski (w:) Art. 300 KK red. Stefański 2019, wyd. 23/J. Potulski).

Zmiany w konstrukcji prawnej

Art. 1 rozporządzenia Prezydenta RP - Prawo upadłościowe

§ 1. Przedsiębiorca, który **zaprzestał płacenia długów**, będzie uznany za upadłego.

§ 2. Upadłość przedsiębiorcy będącego osobą prawną oraz znajdujących się w stanie likwidacji spółki jawnej, partnerskiej, komandytowej oraz komandytowo-akcyjnej będzie ogłoszona także wówczas, gdy ich majątek nie wystarcza na zaspokojenie długów.

Zmiany w konstrukcji prawnej

Art. 11 Prawa upadłościowego i naprawczego

1. Dłużnik jest niewypłacalny, jeżeli nie wykonuje swoich wymagalnych zobowiązań.
2. Dłużnika będącego osobą prawną albo jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, uważa się za niewypłacalnego także wtedy, gdy jego zobowiązania przekroczą wartość jego majątku, nawet wówczas, gdy na bieżąco te zobowiązania wykonuje.

Art. 11 Prawa upadłościowego

1. Dłużnik jest niewypłacalny, jeżeli utracił zdolność do wykonywania swoich **wymagalnych zobowiązań pieniężnych**.
 - 1a. Domniemywa się, że dłużnik utracił zdolność do wykonywania swoich wymagalnych zobowiązań pieniężnych, jeżeli opóźnienie w wykonaniu zobowiązań pieniężnych przekracza trzy miesiące.
2. Dłużnik będący osobą prawną albo jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, jest niewypłacalny także wtedy, gdy jego zobowiązania pieniężne przekraczają wartość jego majątku, a stan ten utrzymuje się **przez okres przekraczający dwadzieścia cztery miesiące**.

Niewypłacalność w ujęciu płynnościowym

Dla określenia stanu niewypłacalności bez znaczenia też jest przyczyna niewykonywania zobowiązań.

Niewypłacalność istnieje więc nie tylko wtedy, gdy dłużnik nie ma środków, lecz także wtedy, gdy dłużnik nie wykonuje zobowiązań z innych przyczyn, np. nie wykonuje zobowiązań w celu doprowadzenia swego kontrahenta do stanu niewypłacalności albo też nie wykonuje zobowiązań z przyczyn irracjonalnych (F. Zedler (w:) Jakubecki Andrzej, Zedler Feliks, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz, wyd. III*).

Niewypłacalność w ujęciu płynnościowym

Nowy sposób zdefiniowania stanu niewypłacalności uwzględnia przesłanki ekonomiczne określenia stanu finansów przedsiębiorcy, przy czym zmiany dotyczą zarówno podstawy związanej z płynnością finansową dłużnika (art. 11 ust. 1 PrUpN), jak również z nadmiernym zadłużeniem (art. 11 ust. 2 PrUpN). W zakresie przesłanki płynnościowej określono, że **dłużnik jest niewypłacalny, jeżeli utracił zdolność do wykonywania swoich wymagalnych zobowiązań pieniężnych.** Podkreślić przy tym trzeba [...], że niewypłacalnym nie będzie taki podmiot, który utracił zdolność płatniczą za względów faktycznych i pozafinansowych (np. z powodu urazu powypadkowego osoba fizyczna zapomniała kodów dostępu do rachunku bankowego). W celu ułatwienia wierzycielom oceny sytuacji zdecydowano się na przyjęcie domniemania prawnego wzruszalnego. Zgodnie z nim, dłużnik jest niewypłacalny, jeśli opóźnienie w wykonaniu zobowiązań pieniężnych przekracza trzy miesiące [...]. Sam fakt braku zapłaty nie świadczy jeszcze o tym, że dłużnik jest niewypłacalny, a w konsekwencji, że powinno być wobec niego wszczęte postępowanie upadłościowe. Konieczny jest zły stan finansów, uniemożliwiający uregulowanie zobowiązań pieniężnych. Z punktu widzenia wierzycieli istotne jest nie to, czy dłużnik nie zapłacił w terminie, lecz raczej to, że nie jest on zdolny do dokonania zapłaty [...] (Uzasadnienie do projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, s. 62–63).

Znaczenie winy w postępowaniu upadłościowym

Art. 369 Prawa upadłościowego

1. W terminie trzydziestu dni od dnia obwieszczenia postanowienia o zakończeniu postępowania upadłościowego upadły będący osobą fizyczną może złożyć wniosek o **ustalenie planu spłaty wierzycieli i umorzenie pozostałej części zobowiązań**, które nie zostały zaspokojone w postępowaniu upadłościowym.
2. Sąd oddala wniosek, o którym mowa w ust. 1, jeżeli **upadły doprowadził do swojej niewypłacalności lub istotnie zwiększył jej stopień umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa**.

Art. 374 Prawa upadłościowego

1. Sąd może orzec zakaz prowadzenia działalności gospodarczej, o którym mowa w art. 373, wobec **dłużnika będącego osobą fizyczną, także jeżeli niewypłacalność dłużnika jest następstwem jego celowego działania lub rażącego niedbalstwa**.
2. Do osób uprawnionych do reprezentowania przedsiębiorcy będącego osobą prawną albo spółką handlową niemającą osobowości prawnej oraz osób faktycznie zarządzających przedsiębiorstwem dłużnika, jeżeli niewypłacalność przedsiębiorcy lub pogorszenie jego sytuacji finansowej jest następstwem celowego działania lub rażącego niedbalstwa tych osób, przepis ust. 1 stosuje się.

Znaczenie winy w postępowaniu upadłościowym

Rodzaj procedury

1. Wniosek o ogłoszenie upadłości przedsiębiorcy
1. Wniosek o ustalenie planu spłaty i umorzenie zobowiązań niezaspokojonych w postępowaniu upadłościowym osoby fizycznej
1. Wniosek o ogłoszenie upadłości osoby fizycznej nie-przedsiębiorcy
1. Wniosek o ustalenie planu spłaty i oddłużenie osoby fizycznej nie-przedsiębiorcy
1. Wniosek o otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego przedsiębiorcy

Znaczenie moralności płatniczej

1. Sąd upadłościowy nie bada moralności płatniczej dłużnika
1. Sąd upadłościowy bada moralność płatniczą dłużnika
1. Obecnie: Sąd upadłościowy bada moralność płatniczą dłużnika Projektowana nowela: Sąd upadłościowy w ograniczonym zakresie bada moralność płatniczą dłużnika
1. Obecnie: Sąd upadłościowy nie bada moralności płatniczej dłużnika Projektowana nowela: Sąd upadłościowy bada moralność płatniczą dłużnika
1. Sąd restrukturyzacyjny nie bada moralności płatniczej dłużnika

R. Adamus (w:) Art. 11 Prawo upadłościowe Adamus 2019, wyd. 2

Niewypłacalność w ujęciu płynnościowym - początek

Powstaje zatem pytanie o wykładnię praktyczną zwrotu "utrata zdolności wykonywania wymagalnych zobowiązań pieniężnych":

1) czy chodzi tu o utratę zdolności regulowania wszystkich zobowiązań?

2) czy chodzi o utratę zdolności regulowania kluczowych zobowiązań?

3) czy chodzi o utratę zdolności regulowania tylko niektórych zobowiązań, niemających kluczowego charakteru (dłużnik wykonuje kluczowe zobowiązania pieniężne, ale nie jest w stanie wykonywać wszystkich zobowiązań)?

Wydaje się, że należałoby odrzucić stanowiska skrajne. Przyjęcie, że niewypłacalność oznacza utratę zdolności regulowania wszystkich wymagalnych zobowiązań, prowadziłoby do nieracjonalnych wniosków. Przy takiej wykładni art. 11 PrUpad zapewne dochodziłoby do oddalenia wniosku o upadłość z uwagi na ubóstwo masy (art. 13 PrUpad). Należy również przyjąć, że utrata płynności nie oznacza utraty zdolności regulowania tylko niektórych zobowiązań, niemających kluczowego charakteru. (R. Adamus (w:) Art. 11 Prawo upadłościowe Adamus 2019, wyd. 2)

Niewypłacalność w ujęciu płynnościowym - początek

Wyrok

Sądu Najwyższego - Izba Cywilna

z dnia 19 stycznia 2011 r.

V CSK 211/10

Przewidziana w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe i naprawcze (t.j. Dz.U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1361 ze zm.) niewypłacalność dłużnika zachodzi dopiero wtedy, gdy dłużnik z braku środków przez dłuższy czas nie wykonuje części lub całości swoich wymaganych zobowiązań.

Niewypłacalność w ujęciu płynnościowym - początek

Wyrok

Sądu Najwyższego - Izba Cywilna

z dnia 19 listopada 2004 r.

V CK 231/04

Zasadniczą podstawę upadłości stanowi trwale zaprzestanie płacenia długów (art. 1 i 2 Prawa upadłościowego). Nie jest natomiast wystarczające do ogłoszenia upadłości dłużnika stwierdzenie niemożności zaspokojenia wierzycieli, jeżeli dłużnik płaci długi chociażby nie budziło wątpliwości, że w najbliższym czasie nie będzie mógł zaspokoić wszystkich swoich wierzycieli. Zaprzestanie płacenia długów zachodzi wtedy, gdy dłużnik z braku środków płatniczych nie płaci przeważającej części swoich wymagalnych długów. Sytuacja taka będzie mieć miejsce także wówczas, gdy dłużnik nie zaspakaja jednego tylko wierzyciela posiadającego znaczną wierzytelność.

Niewypłacalność w ujęciu płynnościowym - domniemanie

Postanowienie

Sądu Najwyższego - Izba Cywilna

z dnia 5 stycznia 2001 r.

I CKN 1165/00

Wierzyciel, który składa wniosek o ogłoszenie upadłości, nie potrzebuje wykazywać, że zachodzi trwałe zaprzestanie wypełniania zobowiązań przez dłużnika, bo w razie gdy dłużnik nie uiszcza swoich długów, należy przyjąć, że zaprzestał ich płacenia, ale jeśli dłużnik wykaże, że nie zachodzi stan trwałości, brak jest podstaw do ogłoszenia upadłości. W przypadku przedsiębiorcy K. T. nastąpiło krótkotrwałe wstrzymanie płacenia długów wskutek przejściowych trudności. Uzasadniało to- zastosowanie art. 2 Prawa upadłościowego i niezastosowanie art. 1 § 1 tegoż Prawa.

Niewypłacalność w ujęciu zadłużeniowym

Art. 11 Prawa upadłościowego

(...)

2. Dłużnik będący osobą prawną albo jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, jest niewypłacalny także wtedy, gdy jego zobowiązania pieniężne przekraczają wartość jego majątku, a stan ten utrzymuje się przez okres przekraczający dwadzieścia cztery miesiące.

3. Do majątku, o którym mowa w ust. 2, nie wlicza się składników niewchodzących w skład masy upadłości.

4. Do zobowiązań pieniężnych, o których mowa w ust. 2, **nie wlicza się zobowiązań przyszłych, w tym zobowiązań pod warunkiem zawieszającym oraz zobowiązań wobec wspólnika albo akcjonariusza z tytułu pożyczki** lub innej czynności prawnej o podobnych skutkach, o których mowa w art. 342 ust. 1 pkt 4.

5. Domniemywa się, że zobowiązania pieniężne dłużnika przekraczają wartość jego majątku, jeżeli zgodnie z bilansem jego zobowiązania, z wyłączeniem rezerw na zobowiązania oraz zobowiązań wobec jednostek powiązanych, przekraczają wartość jego aktywów, a stan ten utrzymuje się przez okres przekraczający dwadzieścia cztery miesiące.

6. Sąd może oddalić wniosek o ogłoszenie upadłości, jeżeli nie ma zagrożenia utraty przez dłużnika zdolności do wykonywania jego wymagalnych zobowiązań pieniężnych w niedługim czasie.

Niewypłacalność w ujęciu zadłużeniowym

7. Przepisy ust. 2-6 nie mają zastosowania do spółek osobowych określonych w ustawie z dnia 15 września 2000 r. - Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2017 r. poz. 1577), zwanej dalej „Kodeksem spółek handlowych”, **w których co najmniej jednym wspólnikiem odpowiadającym za zobowiązania spółki bez ograniczenia całym swoim majątkiem jest osoba fizyczna**

Art. 342 Prawa upadłościowego

(...)

kategoria czwarta - należności wspólników albo akcjonariuszy z tytułu pożyczki lub innej czynności prawnej o podobnych skutkach, w szczególności dostawy towaru z odroczonym terminem płatności, dokonanej na rzecz upadłego będącego spółką kapitałową w okresie pięciu lat przed ogłoszeniem upadłości, wraz z odsetkami.

Niewypłacalność w ujęciu zadłużeniowym

Art. 62 Prawa upadłościowego

W skład masy upadłości wchodzi majątek należący do upadłego w dniu ogłoszenia upadłości oraz nabyty przez upadłego w toku postępowania upadłościowego, z wyjątkami określonymi w art. 63-67a.

Art. 63 Prawa upadłościowego

1. Nie wchodzi do masy upadłości:

- 1) **mienie, które jest wyłączone od egzekucji według przepisów ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2016 r. poz. 1822, z późn. zm.);**
- 2) **wynagrodzenie za pracę upadłego w części niepodlegającej zajęciu;**
- 3) kwota uzyskana z tytułu realizacji zastawu rejestrowego lub hipoteki, jeżeli upadły pełnił funkcję administratora zastawu lub hipoteki, w części przypadającej zgodnie z umową powołującą administratora pozostałym wierzycielom;
- 4) środki pieniężne znajdujące się na rachunku będącym przedmiotem blokady rachunku podmiotu kwalifikowanego w rozumieniu art. 119zg pkt 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2017 r. poz. 201, z późn. zm.).

2. Uchwała zgromadzenia wierzycieli może wyłączyć z masy upadłości inne składniki mienia upadłego.

Wielość wierzycieli

Art. 1 Prawa upadłościowego

1. Ustawa reguluje:

- 1) zasady wspólnego dochodzenia roszczeń **wierzycieli** od niewypłacalnych dłużników będących przedsiębiorcami;
- 2) zasady dochodzenia roszczeń od niewypłacalnych dłużników będących osobami fizycznymi nieprowadzącymi działalności gospodarczej;
- 3) skutki ogłoszenia upadłości;
- 4) zasady umarzania zobowiązań upadłego będącego osobą fizyczną.
- 5) (uchylony)

2. Przepisy ustawy stosuje się również do innych podmiotów określonych w ustawie.

Wielość wierzycieli

Sformułowanie "wspólnego dochodzenia roszczeń" przesądza o niemożności prowadzenia postępowania upadłościowego w stosunku do dłużnika mającego tylko jednego wierzyciela (zob. wyr. SN z 22.6.2010 r., IV CNP 95/09, Legalis, jak również np. post. SO w Łodzi z 9.10.2014 r., XIII Gz 476/14, post. SO w Warszawie z 22.2.2017 r., XXIII Gz 1164/16 niepubl.). W takim wypadku właściwa i wyłącznie możliwa jest egzekucja singularna – w myśl przepisów KPC, a zatem egzekucje z poszczególnych składników majątkowych, względnie egzekucja uniwersalna prowadzona z całego przedsiębiorstwa dłużnika w trybie przepisów art. 10641–106423 KPC (egzekucja przez zarząd przymusowy albo egzekucja przez sprzedaż przedsiębiorstwa). Sąd rozpoznający wniosek o ogłoszenie upadłości w wypadku ustalenia, iż dłużnik ma tylko jednego wierzyciela, wniosek taki oddali w oparciu o treść art. 1 ust. 1 PrUp. Gdyby w toku postępowania upadłościowego zgłosił się tylko jeden wierzyciel (lub żaden), a brak byłoby wierzycieli wymagających ujęcia na liście wierzytelności z urzędu, postępowanie takie należałoby umorzyć jako bezprzedmiotowe w oparciu o art. 355 § 1 KPC w zw. z art. 1 ust. 1 PrUp. Odmiennie uregulowane zostało postępowanie w stosunku do niewypłacalnych osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej, w stosunku do których postępowanie może się toczyć również przy jednym tylko wierzycielu (art. 4912 ust. 2 PrUp). (*P. Zimmerman (w:) Art. 1 Prawo upadłościowe Zimmerman 2018, wyd. 5*).

Brak majątku na zaspokojenie kosztów postępowania

Art. 2 Prawa upadłościowego

1. Postępowanie uregulowane ustawą należy prowadzić tak, **aby roszczenia wierzycieli mogły zostać zaspokojone w jak najwyższym stopniu, a jeśli racjonalne względy na to pozwolą - dotychczasowe przedsiębiorstwo dłużnika zostało zachowane.**

1a. Postępowanie uregulowane ustawą wobec osób fizycznych, o których mowa w art. 5, należy prowadzić również tak, aby rzetelny dłużnik uzyskał możliwość oddłużenia.

2. Postępowanie uregulowane ustawą wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej należy prowadzić tak, aby umożliwić umorzenie zobowiązań upadłego niewykonanych w postępowaniu upadłościowym, a jeśli jest to możliwe - zaspokoić roszczenia wierzycieli w jak najwyższym stopniu.

Brak majątku na zaspokojenie kosztów postępowania

Art. 13 Prawa upadłościowego

1. Sąd **oddali wniosek** o ogłoszenie upadłości, jeżeli majątek niewypłacalnego dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania lub wystarcza jedynie na zaspokojenie tych kosztów.
2. Sąd **może oddalić wniosek** o ogłoszenie upadłości w razie stwierdzenia, że majątek dłużnika jest obciążony hipoteką, zastawem, zastawem rejestrowym, zastawem skarbowym lub hipoteką morską w takim stopniu, że pozostały jego majątek nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania.
 - 2a. Oddalając wniosek o ogłoszenie upadłości, sąd ustala, czy materiał zgromadzony w sprawie daje podstawę do rozwiązania podmiotu wpisanego do Krajowego Rejestru Sądowego bez przeprowadzania postępowania likwidacyjnego.
3. Jeżeli zostanie uprawdopodobnione, że obciążenia majątku dłużnika są bezskuteczne według przepisów ustawy albo gdy dokonane zostały w celu pokrzywdzenia wierzycieli, jak również jeżeli zostanie uprawdopodobnione, że dłużnik dokonał innych czynności prawnych bezskutecznych według przepisów ustawy, którymi wyzbył się majątku wystarczającego na zaspokojenie kosztów postępowania, a okoliczności sprawy wskazują, że zastosowanie przepisów o bezskuteczności i zaskarżaniu czynności upadłego doprowadzi do uzyskania majątku o wartości przekraczającej przewidywaną wysokość kosztów, przepisów ust. 1 i 2 nie stosuje się.

Brak majątku na zaspokojenie kosztów postępowania

Art. 345 Prawa upadłościowego

1. Jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, wierzytelności zabezpieczone hipoteką, zastawem, zastawem rejestrowym, zastawem skarbowym i hipoteką morską, a także wygasające według przepisów ustawy prawa oraz skutki ujawnienia praw i roszczeń osobistych ciążące na nieruchomości, użytkowaniu wieczystym, spółdzielczym własnościowym prawie do lokalu lub statku morskim wpisanym do rejestru okrętowego, podlegają zaspokojeniu z sumy uzyskanej z likwidacji obciążonego przedmiotu, pomniejszonej o koszty likwidacji tego przedmiotu oraz inne koszty postępowania upadłościowego w wysokości nieprzekraczającej dziesiątej części sumy uzyskanej z likwidacji, nie więcej jednak niż o taką część kosztów postępowania upadłościowego, która wynika ze stosunku wartości obciążonego przedmiotu do wartości całej masy upadłości. (...)

Brak majątku na zaspokojenie kosztów postępowania

Art. 311 Prawa upadłościowego

1. Likwidacji masy upadłości dokonuje się przez sprzedaż z wolnej ręki lub w drodze przetargu lub aukcji przedsiębiorstwa upadłego w całości lub jego zorganizowanych części, nieruchomości i ruchomości, wierzytelności oraz innych praw majątkowych wchodzących w skład masy upadłości albo przez ściągnięcie wierzytelności od dłużników upadłego i wykonanie innych jego praw majątkowych. (...)

Brak majątku na zaspokojenie kosztów postępowania

Postanowienie

Sądu Najwyższego - Izba Cywilna

z dnia 1 kwietnia 2003 r.

II CK 484/02

Wierzytelności i roszczenia nie należą do majątku dłużnika, o którym mowa w art. 13 Prawa upadłościowego.

Brak majątku na zaspokojenie kosztów postępowania

Art. 230 Prawa upadłościowego

1. Do kosztów postępowania zalicza się wydatki bezpośrednio związane z zabezpieczeniem, zarządem i likwidacją masy upadłości, w szczególności wynagrodzenie syndyka oraz jego zastępcy, wynagrodzenia osób zatrudnionych przez syndyka oraz należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne od wynagrodzeń tych osób, wynagrodzenie i wydatki członków rady wierzycieli, wydatki związane ze zgromadzeniem wierzycieli, koszty archiwizacji dokumentów upadłego, korespondencji, ogłoszeń, podatki i inne daniny publiczne związane z likwidacją masy upadłości.

2. Do innych zobowiązań masy upadłości zalicza się wszystkie niewymienione w ust. 1 zobowiązania masy upadłości powstałe po ogłoszeniu upadłości, w szczególności należności ze stosunku pracy przypadające za czas po ogłoszeniu upadłości, zobowiązania z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia masy upadłości, zobowiązania z zawartych przez upadłego przed ogłoszeniem upadłości umów, których wykonania zażądał syndyk, inne zobowiązania powstałe z czynności syndyka oraz przypadające za czas po ogłoszeniu upadłości renty z tytułu odszkodowania za wywołanie choroby, niezdolności do pracy, kalectwa lub śmierci i renty z tytułu zamiany uprawnień objętych treścią prawa dożywocia na dożywotnią rentę.

Literatura

- System prawa handlowego, tom 6, Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe, 2016.
- P. Zimmerman, Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz. Wyd. 5, Warszawa 2018
- S. Gurgul, Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz. Wyd. 11,
- R. Adamus Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz. Wyd. 2, Warszawa 2019.

Zakres kolokwium

Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe

- art. 1-3, 11-13, 21, 230, 345.